Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Кафедра економіки підприємства

06-01-211

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних завдань з дисципліни

«Обґрунтування господарських рішень підприємств і оцінювання ризиків»

студентами спеціальності

«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Частина 1.
Господарські рішення в підприємницькій діяльності

Рекомендовано науково-
методичною комісією
за спеціальністю
«Підприємництво, торгівля та
біржова діяльність»
Протокол № 10 від 20.06.2017

Рівне – 2017

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Методичні вказівки до виконання практичних завдань з дисципліни «**Обґрунтування господарських рішень підприємств і оцінювання ризиків**» студентами спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Частина 1 / В.М. Костриченко, Ю.В. Красовська, Н.Е. Ковшун, О.І. Левун – Рівне: НУВГП, 2017. - 51 с.

Укладачі: Костриченко В.М., к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства
Красовська Ю.В., к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства
Ковшун Н.Е., к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства
Левун О.І., асистент кафедри економіки підприємства

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Відповідальний за випуск: Кушнір Н.Б., к.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства

© Костриченко В.М.,
Красовська Ю.В.,
Ковшун Н.Е.,
Левун О.І., 2017
© НУВГП, 2017

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ЗМІСТ

Вступ 4
Практичне заняття № 1. Господарська діяльність підприємства 6
Питання для контролю знань 6
Методичні поради щодо оцінювання основних результатів діяльності підприємства 6
Практичне заняття № 2. Господарські рішення у підприємницькій діяльності 10
Питання для контролю знань 10
Методичні поради для розв'язування задач 11
Задачі для розв'язування 13
Практичне заняття № 3. Теоретико-методичні основи прийняття господарських рішень 15
Питання для контролю знань 15
Методичні поради для розв'язування задач 16
Задачі для розв'язування 21
Практичне заняття № 4. Планування і прогнозування господарських рішень 23
Питання для контролю знань 23
Методичні поради для розв'язування задач 24
Задачі для розв'язування 25
Практичне заняття № 5. Економічне обґрунтування рішень, пов'язаних з операційною діяльністю підприємства 29
Питання для контролю знань 29
Методичні поради для розв'язування задач 30
Задачі для розв'язування 38
Практичне заняття № 6. Аналіз господарських рішень та оцінювання їхнього впливу на ефективність діяльності підприємств 43
Питання для контролю знань 44
Методичні поради для розв'язування задач 44
Задачі для розв'язування 46
Список рекомендованої літератури 49

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ВСТУП

Підприємництво, торгівля та біржова діяльність - це діяльність, пов'язана із досягненням успіху в сфері бізнесу, торгівлі та конкуренції з метою покращення процесу купівлі-продажу.

Навчальна дисципліна «Обґрунтування господарських рішень підприємств і оцінювання ризиків» має сформувати ряд загальних (універсальних, ключових) компетенцій, які повинен демонструвати бакалавр з економіки, а саме: системність мислення, здатність до вирішення проблем, спроможність приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності та ризику.

Навчальна дисципліна орієнтована на підвищення системності при підготовці фахівців та базується на знаннях, отриманих при вивченні дисциплін циклів природничо-наукової, загальноекономічної та професійної підготовки.

Дисципліна є однією із завершальних дисциплін бакалаврської підготовки та забезпечує комплекс фахових дисциплін підготовки магістра, курсове та дипломне проектування.

Мета навчальної дисципліни – ознайомити студентів з технологією прийняття рішень, основами сучасної економічної ризикології та на основі набутої систематизованої інформації сформувати комплексну систему знань і практичних навичок щодо обґрунтування господарських рішень з різним ступенем невизначеності та ризику.

Предмет навчальної дисципліни – відносини та зв'язки елементів господарських рішень, що виникають в процесі проектування, освоєння, виготовлення та реалізації продукції на підприємстві, здійснення підприємництва відповідно до економічної моделі: ресурси – витрати – результати; наукові концепції та інструментарій ризикології, методологія обґрунтування та прийняття раціональних господарських рішень.

Завдання навчальної дисципліни:

- засвоєння основних принципів обґрунтування різних видів господарських рішень, методичних підходів щодо аналізу ризику та управління ним;

- оволодіння навичками самостійно здійснювати обґрунтування господарських рішень, розрахунки їх ефективності та впливу на економічні результати діяльності підприємства, оцінювання

Національний університет водного господарства та природокористування
ступеня ризикованості цих рішень.

Студенти повинні вміти:

- реалізовувати етапи системного алгоритму обґрунтування господарських рішень;
- застосовувати сучасні наукові методи і моделі прийняття господарських рішень на основі системи показників їхнього економічного обґрунтування;
- визначати шляхи покращення якості та підвищення ефективності господарських рішень;
- обґрунтовувати господарські рішення в умовах багатокритеріальності, невизначеності та ризику;
- аналізувати ефективність інвестиційних і фінансових рішень;
- ідентифікувати, аналізувати та оцінювати ризик, використовуючи комп'ютерну техніку та програмно-математичні комплекси;
- визначати напрями та методи регулювання господарських ризиків на підприємстві;
- використовувати інструменти зменшення та оптимізації підприємницьких ризиків.

Результатом вивчення дисципліни та вирішення практичних завдань щодо обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків є набір універсальних (ключових) та спеціальних (професійних) компетенцій, який включає в себе знання, вміння, навички, які має продемонструвати студент.

В представленій розробці містяться методичні поради щодо розв'язування задач, що охоплюють теми змістового модуля «Господарські рішення в підприємницькій діяльності».

Методичні поради для розв'язування певних типів задач можуть бути використані студентами при виконанні курсової роботи в процесі обґрунтування конкретного господарського рішення і оцінювання ступеня ризику його реалізації.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема: Господарська діяльність підприємства

Мета: оволодіння методикою економічної оцінки результатів господарської діяльності підприємства

Питання для контролю знань

1. Якою є основна мета діяльності підприємства?
2. Назвати основні складові механізму функціонування підприємства.
3. Що розуміють під маркетинговою діяльністю підприємства?
4. Що розуміють під інноваційною діяльністю підприємства?
5. В чому сутність виробничої діяльності підприємства?
6. Які є основні напрямки комерційно-збутової діяльності підприємства?
7. В чому сутність економічної діяльності підприємства?
8. Що розуміють під соціальною діяльністю підприємства?
9. Навести основні види діяльності на підприємстві.
10. Дати визначення поняття підприємництво і підприємство.
11. Які абсолютні показники використовують для характеристики діяльності підприємства?
12. Назвати основні відносні показники, які використовують для характеристики діяльності підприємства.
13. Що визначає поняття стійкість і яка його роль для розвитку підприємства?
14. Які є два види стійкості?
15. В чому різниця між стійкістю, надійністю та стабільністю?

Рекомендована література: 1, 10, 13, 14, 25, 32, 33

Методичні поради щодо оцінювання основних результатів діяльності підприємства

Ознайомлення з діяльністю підприємства починається з аналізу основних техніко-економічних показників, які дозволяють зробити висновки про рівень забезпеченості підприємства основними

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ресурсами виробництва, а також про ефективність їх використання.

Інформація, необхідна для такого аналізу, міститься в звітності підприємства. Залежно від виду економічної діяльності підприємства необхідно ознайомитися з такими формами звітності за 3-4 роки:

- баланс підприємства, ф. № 1;
- звіт про фінансові результати, ф. № 2;
- звіт про рух грошових коштів, ф. № 3;
- звіт про власний капітал, ф. № 4;
- примітки до фінансової звітності, ф. № 5;
- звіт про фінансові результати, дебіторську та кредиторську заборгованість, ф. № 1-Б;
- звіт із праці, ф. № 1-ПВ;
- звіт про середньооблікову чисельність промислово-виробничого персоналу та фонд оплати праці, ф. № 2-ПВ;
- звіт про використання робочого часу, ф. № 3-ПВ;
- чисельність окремих категорій працівників і підготовка кадрів, ф. № 6-ПВ;
- звіт про витрати на виробництво продукції, робіт, послуг, ф. № 5-С;
- звіт про наявність та рух основних фондів, амортизацію (знос), ф. №11-ОФ;
- наявність парку обчислювальної техніки, ф. № 2-ІНФ;
- звіт про залишки та витрати матеріалів, ф. № 3-МТП;
- звіт підприємства про продукцію, ф. № 1-П (місячна, квартальна, річна). Для підприємств лісозаготівельної галузі ф. № 1-П (ліс), м'ясної промисловості ф. № 1-П (м'ясо), молочної та маслосироробної ф. № 1-П (мол.), рибної промисловості ф. № 1-П (риба), споживчої кооперації ф. № 1-П (споживспілка), побутового обслуговування ф. № 1-П (побутпром.);
- звіт про основні показники діяльності підприємства, ф. № 1-підприємництво;
- заключний звіт про підсумки сівби під урожай, ф. № 4-сг;
- звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств, ф. № 50-сг;
- звіт про обсяги капітального будівництва, ф. № 1-КБ;
- звіт про виконання виробничого плану по лісовому господарству, ф. № 10-лг;

Національний університет водного господарства та природокористування

- звіт про рух коштів у іноземній валюті, ф. № 15-ЗЕЗ;
- звіт про товарооборот, ф. №1-торг;
- звіт про випуск, реалізацію та обіг цінних паперів, ф. № 2-Б;
- декларація про прибуток;
- декларація про ПДВ;
- бізнес-плани, матеріали маркетингових досліджень, висновки аудиторських перевірок, тощо;
- інша інформація (залежно від галузі підприємства).

Основні техніко-економічні показники діяльності підприємства доцільно представити у таблиці. При її заповненні необхідно вказувати джерело інформації, з якого отримано кожен показник, зокрема назву форми звітності, а також номер рядка у ній. Для розрахункових показників наводити методику їх визначення.

На основі даних, наведених у таблиці, необхідно зробити висновки про використання персоналу, основних засобів, оборотного капіталу та активів підприємства, а також про динаміку рівня витрат виробництва та прибутковості діяльності.

Таблиця для аналізу основних техніко-економічних показників діяльності підприємства має вигляд:

Національний університет водного господарства та природокористування

Таблиця

Основні техніко-економічні показники діяльності підприємства

№	Показники	Од. вим.	Джерело інформації	Методика розрахунку	Роки			Відхилення			
					20__	20__	20__	абс., + / -		відн., %	
								20__/20__	20__/20__	20__/20__	20__/20__
1	Виручка від реалізації продукції	тис.грн.									
2	Середньоспискова чисельність працівників	Осіб									
2.1	в тому числі робітників	Осіб									
3	Середньорічний виробіток працівника	тис.грн./особу									
4	Середньорічний виробіток робітника	тис.грн./особу									
5	Фонд оплати праці	тис.грн.									
6	Середньомісячна заробітна плата працівника	грн.									
7	Середньорічна вартість основних засобів	тис.грн.									
7.1	в тому числі активна частина	тис.грн.									
8	Фондозабезпеченість	грн./грн.									
9	Фондовіддача	грн./грн.									
10	Механозабезпеченість	грн./грн.									
11	Фондоозброєність праці	тис.грн./особу									
12	Механоозброєність праці	тис.грн./особу									
13	Середньорічний залишок оборотних коштів	тис.грн.									
14	Коефіцієнт обіговості оборотних коштів	Оборотів									
15	Середньорічна вартість активів	тис.грн.									
16	Коефіцієнт обіговості активів	Оборотів									
17	Собівартість реалізованої продукції	тис.грн..									
18	Витрати виробництва	тис.грн.									
19	Питомі витрати	грн./грн.									
20	Прибуток від реалізації	тис.грн.									
21	Прибуток від звичайної діяльності	тис.грн.									
22	Рентабельність виробництва	%									
23	Рентабельність виробничих фондів	%									
24	Рентабельність продукції	%									
25	Рентабельність витрат	%									

Національний університет водного господарства та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема: Господарські рішення у підприємницькій діяльності

Мета: оволодіння методикою оцінювання резервів діяльності підприємства для прийняття якісного та ефективного господарського рішення

Питання для контролю знань

1. Охарактеризуйте рішення як процес, акт та результат вибору.
2. Назвіть основні елементи процесу прийняття рішень.
3. Дайте визначення поняття «господарське рішення».
4. Охарактеризуйте аспекти прояву господарського рішення.
5. Як класифікуються господарські рішення в залежності від цілей і методів розробки рішення?
6. Які існують типи рішень в залежності від методів, що використовуються при їх прийнятті?
7. Назвіть рівні рішень в залежності від творчого внеску.
8. Сформулюйте вимоги до господарського рішення.
9. Охарактеризуйте господарське рішення з точки зору оптимальності, ефективності та результативності.
10. Що таке якість господарського рішення?
11. Які показники та умови якості прийнятого господарського рішення?
12. Що таке ефективність господарського рішення?
13. Що таке ефект та його види?
14. Назвіть форми та методи оцінювання ефекту.
15. Які існують види ефективності господарського рішення?
16. Назвіть умови прийняття ефективного рішення.
17. Які є інструменти оцінки ефективності господарського рішення?
18. Які є принципи оцінки ефективності господарського рішення?
19. Охарактеризуйте основні критерії прийняття рішень.
20. Назвіть методи оцінювання ефективності прийняття господарських рішень.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 9, 12, 19, 20, 30

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Методичні поради для розв'язування задач

За ринкових умов зростає роль економічного аналізу як спеціального виду економічних досліджень, спрямованих на виявлення причинно-наслідкових зв'язків в економічних процесах з метою обґрунтування оптимальних господарських рішень, пов'язаних з режимом стійкого функціонування підприємства.

Вибір прийомів аналізу здебільшого залежить від характеру зв'язків між явищами. Якщо взаємозв'язок між результативним показником та факторами, що його визначають, має функціональний характер, в аналітичній практиці використовують прийоми елімінування.

Елімінування — означає усунення, виключення впливу всіх, крім одного, факторів на величину результативного показника. Цей прийом виходить з умовного визнання того, що всі фактори змінюються незалежно один від одного: спочатку змінюється один, а всі інші залишаються без зміни; потім змінюються два; потім три і т.д. за незмінних інших. Це дає змогу визначити вплив кожного фактора на величину досліджуваного показника окремо.

В аналітичній практиці широко застосовуються такі прийоми елімінування:

1. Спосіб ланцюгових підстановок. Для ілюстрації принципового алгоритму ланцюгових підстановок як методу виявлення впливу факторів на результативний показник розглянемо показник Y, який описується формулою $Y = X_1X_2X_3$, причому базисний рівень цього показника (Y_0) і звітний рівень (Y_1) становлять

$$Y^0 = X_1^0 \cdot X_2^0 \cdot X_3^0;$$

$$Y^1 = X_1^1 \cdot X_2^1 \cdot X_3^1$$

Далі послідовно замінюються базисні параметри, що входять у формулу, на звітні і розраховуються умовні результативні показники.

Вплив факторів на відхилення значення показника Y_1 від значення показника Y_0 визначатиметься так:

вплив фактора X_1 на зміну Y: $\Delta Y_{X1} = X_1^1 \cdot X_2^0 \cdot X_3^0 - X_1^0 \cdot X_2^0 \cdot X_3^0$;

вплив фактора X_2 на зміну Y: ;

вплив фактора X_3 на зміну Y: $\Delta Y_{X3} = X_1^1 \cdot X_2^1 \cdot X_3^1 - X_1^1 \cdot X_2^1 \cdot X_3^0$;

Національний університет
водного господарства
та природокористування

$$\Delta Y = \Delta Y_{X1} + \Delta Y_{X2} + \Delta Y_{X3}.$$

2. Спосіб абсолютних різниць є спрощеним варіантом способу ланцюгових підстановок. Як і останній, він використовується для розрахунку впливу факторів на приріст результативного показника в тих моделях, де результативний показник представлений у вигляді добутку факторів $Y = X_1 \cdot X_2$, або в змішаних моделях типу $Y=(X_1 - X_2) \cdot X_3$.. Якщо результативний показник розраховується як частка від ділення факторів або представлений залежністю факторів, то доцільно використовувати тільки спосіб ланцюгових підстановок як найуніверсальніший.

Алгоритм розрахунків за допомогою способу абсолютних різниць має такий вигляд:

$$\Delta Y_{X1} = X_1^1 \cdot X_2^0 \cdot X_3^0 - X_1^0 \cdot X_2^0 \cdot X_3^0 = (X_1^1 - X_1^0) \cdot X_2^0 \cdot X_3^0;$$

$$\Delta Y_{X2} = X_1^1 \cdot X_2^1 \cdot X_3^0 - X_1^1 \cdot X_2^0 \cdot X_3^0 = X_1^1 \cdot (X_2^1 - X_2^0) \cdot X_3^0;$$

$$\Delta Y_{X3} = X_1^1 \cdot X_2^1 \cdot X_3^1 - X_1^1 \cdot X_2^1 \cdot X_3^0 = X_1^1 \cdot X_2^1 \cdot (X_3^1 - X_3^0).$$

3. Спосіб відносних різниць. Використовується для вимірювання впливу факторів на результативний показник тільки в таких моделях, де результативний показник представлений у вигляді добутку факторів (типу $Y = X_1X_2$) та в комбінованих моделях типу $Y = (X_1 - X_2) X_3$. Він значно простіший за спосіб ланцюгових підстановок, що за певних умов робить його досить ефективним. Цей спосіб відрізняється від попередніх тим, що розрахунки впливу факторів на досліджуваний показник проводяться виходячи з відносних показників їх зміни, що виражені у відсотках або коефіцієнтах.

4. Індексний спосіб застосовують для вивчення економічних явищ, які формуються під впливом кількох факторів, кожен з яких схильний до динамічних змін. Класичним прикладом такого об'єкта аналізу є обсяг реалізації (продажу) товарів, який формується під впливом певного фізичного обсягу товарів і цін на них.

Індексний метод аналізу дає змогу розв'язати ці задачі за допомогою побудови агрегатних індексів. Агрегатні індекси — це загальні індекси (котрі характеризують явища, що визначаються сукупністю безпосередньо непорівнянних елементів), що в них з метою елімінування впливу окремих елементів (факторів) на індекс відбувається фіксування інших елементів на незмінному (базовому або звітному) рівні. Форми агрегатних індексів для загального індексу

Національний університет
водного господарства
та природокористування

обсягу реалізації продукції мають такий вигляд:

а) агрегатний індекс фізичного обсягу реалізації продукції

$$I_{ОЇ} = \frac{\sum q_1 p_0}{q_0 p_0},$$

б) агрегатний індекс цін на продукцію підприємств

$$I_{Ö} = \frac{\sum q_1 p_1}{q_1 p_0}.$$

У загальній теорії статистики використовується таке правило побудови агрегатних індексів: якісні (інтенсивні) елементи (фактори), котрі входять у формулу, фіксуються на рівні базового періоду, кількісні елементи — на рівні звітного. Різниця між чисельником і знаменником агрегатного індексу показує, який вплив на загальний результат справив той чи інший конкретний фактор.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Задачі для розв'язування

Задача 1

За даними таблиці обґрунтувати вплив факторів розвитку та використання матеріально-технічної бази торговельного підприємства на обсяг товарообороту.

Показники	I квартал	II квартал
1. Роздрібний товарооборот, тис. грн	353001,1	560001,3
2. Торговельна площа, м^2	20001,5	20001
3. Товарооборот на м^2 торговельної площі, тис. грн/м2		

Зробити необхідні висновки за результатами розрахунків.

Задача 2

Обґрунтувати вплив рівня витрат матеріальних ресурсів та матеріаломісткості продукції на обсяг випуску у звітному періоді в порівнянні з планом, використовуючи метод відносних різниць.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Показники	План	Факт
Обсяг випуску товарної продукції, тис. грн.	520	525
Матеріаломісткість продукції, грн./грн.	0,346	0,362

Виявити резерви зростання обсягу випуску продукції.

Задача 3

За даними таблиці обгрунтувати вплив факторів трудового потенціалу підприємства на обсяг товарообороту.

Показники	I квартал	II квартал
1. Середньооблікова чисельність, осіб	1002	1022
2. Продуктивність праці, тис. грн/особу	8,6	9,1

Задача 4

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Обґрунтувати вплив основних факторів на прибуток від реалізації товарної продукції, використовуючи спосіб абсолютних різниць, за наведеними даними.

Показник	Базовий рік	Звітний рік
Виручка від реалізації продукції, грн.	628320	849908
Кількість реалізованої продукції, штук	9520	8018
Ціна одиниці продукції, грн.		
Собівартість одиниці продукції, грн.	36	64
Прибуток на одиницю продукції, грн.		
Прибуток від реалізації товарної продукції, грн.		

Виявити резерви зростання прибутку від реалізації товарної продукції.

Задача 5

За даними таблиці обґрунтувати вплив зміни факторів на обсяг товарообороту.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Показники	І період	ІІ період
1. Кількість робочих місць	27	28
2. Кількість робочих днів	293	302
3. Тривалість робочого дня, годин	8,0	7,5
4. Товарооборот на 1 робоче місце за 1 годину роботи,грн	102	103,9

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема: Теоретико-методичні основи прийняття господарських рішень

Мета: оволодіння методикою калькулювання витрат підприємства для прийняття якісного та ефективного господарського рішення

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Питання для контролю знань

1. Що таке «проблема»?
2. Охарактеризуйте типи проблем.
3. Розкрийте сутність процесу прийняття рішень.
4. Назвіть етапи процесу прийняття рішень з позицій класичного підходу.
5. Назвіть етапи процесу прийняття рішень згідно з принципом обмеженої раціональності.
6. Які фактори впливають на процес прийняття рішення?
7. В чому полягає особливість системного підходу до процесу прийняття рішень?
8. Яка мета системного аналізу?
9. Назвіть ознаки системного аналізу.
10. Як може використовуватися математичне моделювання при вивченні проблем?
11. Охарактеризуйте методи розробки господарських рішень.
12. Охарактеризуйте основні види евристичних методів.
13. Охарактеризуйте основні методи прогнозування.
14. Які традиційні методи економічного аналізу?
15. Охарактеризуйте ділові ігри як один із методів прийняття

Національний університет
водного господарства
та природокористування
господарських рішень.

16. Назвіть елементи процесу прийняття рішень.

17. Назвіть етапи та процедури процесу прийняття рішень.

18. Які основні вимоги до реалізації прийнятого рішення?

19. Охарактеризуйте стилі прийняття рішень.

20. В чому сутність оптимізації та оптимального рішення?

21. В чому сутність технології прийняття господарських рішень та її елементів?

Рекомендована література: 1, 2, 3, 9, 12, 13, 14, 19, 20, 25, 30, 32

Методичні поради для розв'язування задач

Розрахунок витрат за окремими статтями калькуляції проводиться наступним чином: всі прямі витрати, які безпосередньо пов'язані з процесом виготовлення продукції, включаються до собівартості одиниці продукції за нормами або згідно з даними прямого обліку, а непрямі витрати спочатку визначаються в цілому по підприємству, цеху, а інколи по виробничій дільниці шляхом розробки відповідних кошторисів (кошторис витрат на використання та утримання обладнання; кошторис загальновиробничих витрат тощо), а потім одержані суми розподіляються на собівартість конкретних видів продукції пропорційно прийнятій базі розподілу.

Розрахунок окремих статей калькуляції ведеться в такій послідовності:

1. Сировина і матеріали.

Витрати за статтею калькуляції сировина та матеріали включаються до собівартості продукції наступним чином:

а) встановлюються норми витрат кожного виду затрат на одиницю продукції;

б) у відповідності з встановленими нормами витрат, цінами придбання матеріалів та величиною транспортно-заготівельних витрат розраховуються кошторисні ставки на одиницю продукції за формулою

$$B_{CM_i} = H_{B_i} \cdot (Ц_{пр_i} - ПДВ_i) \cdot K_{ТЗВ_i},$$

де H_B – норма витрат матеріалу (кг/шт.).; $Ц_{пр}$ – ціна придбання

Національний університет
водного господарства
та природокористування

матеріалу (грн./кг); $K_{ТЗВ}$ – коефіцієнт транспортно-заготівельних витрат.

2. Зворотні відходи.

Вартість зворотних відходів визначається за формулою

$$B_{ЗВ\,i} = (H_{Bi} - M_{Ч_1}) \cdot Ц_{ЗВ\,i},$$

де $M_{ч_i}$ – чиста маса деталі (кг), $Ц_{ЗВ_i}$ – ціна зворотних відходів без ПДВ (грн./кг).

3. Всього матеріальних витрат.

Дана стаття розраховується як різниця між вартістю сировини і матеріалів і вартістю зворотних відходів

$$B_{МЗ\,i} = B_{СМ\,i} - B_{ЗВ\,i}.$$

4. Основна заробітна плата.

Розрахунок основної заробітної плати ведеться за формулою

$$ЗП_{осні} = \sum_{j=1}^{n} \frac{t_{нч\,i\,j}}{60} \cdot Ч_{т1} \cdot K_{T\,i\,j},$$

де n – число операцій технологічного процесу; $t_{і \div ij}$ – штучна норма часу на j-операцію з виготовлення і-ї деталі (хв./шт.); $Ч_{т1}$ – годинна тарифна ставка 1-го розряду (грн./шт.); $K_{T\,i\,j}$ – тарифний коефіцієнт по j-й операції з виготовлення і-ї деталі.

Годинна тарифна ставка розраховується за формулою

$$Ч_{т_1} = \frac{ЗП_{\min} \cdot K_{ГУ}}{N_{рд} \cdot t_{ЗМ}},$$

де $K_{ГУ}$ – коефіцієнт генеральної угоди; $N_{рд}$ – середня кількість робочих днів у місяці; $t_{ЗМ}$ – тривалість зміни.

5. Додаткова заробітна плата.

Розрахунок виконується за формулою

$$ЗП_{доді} = \%ЗП_{доді} \cdot ЗП_{осні},$$

де $\%ЗП_{доді}$ – розмір додаткової заробітної плати.

6. Відрахування на соціальне страхування визначаються за формулою

Національний університет
водного господарства
та природокористування

$$B_{CC_i} = \%B_{CC_i} \cdot (ЗП_{ОСНi} + ЗП_{додi}),$$

де $\%B_{CC_i}$ – розмір єдиного внеску на соціальне страхування.

7. Витрати на утримання та експлуатацію обладнання.

Ці витрати розподіляються між різними видами продукції пропорційно основній заробітній платі основних виробничих робітників в такому порядку:

а) спочатку визначається фонд основної заробітної плати основних виробничих робітників за формулою

$$ФЗП_{\substack{ОСН \\ ОВР}} = \sum_{s=1}^{n} ЗП_{ОСН_i} \cdot P_{B_i} = ЗП_{ОСН\,А} \cdot P_{B\,А} + ЗП_{ОСН\,Б} \cdot P_{B\,Б} + ЗП_{ОСН\,В} \cdot P_{B\,В},$$

де P_{B_i} – річний випуск *i*-виробу; *n* – кількість найменувань продукції, яка випускається;

б) визначається величина витрат на утримання і експлуатацію обладнання, що припадають на 1 грн. основної заробітної плати основних виробничих робітників за формулою

$$K_{ВУЕП} = \frac{\sum ВУЕО \cdot 100}{ФЗП_{ОВР}^{ОСН}},$$

в) розмір витрат на утримання та експлуатацію обладнання і-о виробу визначається наступним чином

$$ВУЕО_i = \frac{K_{ВУЕО}}{100} \cdot ЗП_{ОСН_i} \cdot$$

8. Загальновиробничі витрати.

Загальновиробничі витрати розподіляються між різними видами продукції пропорційно сумі основної заробітної плати основних виробничих робітників і витрат на утримання і експлуатацію обладнання наступним чином:

а) визначається величина загальновиробничих витрат, що припадають на 1 грн. суми основної заробітної плати основних виробничих робітників і витрат на утримання та експлуатацію обладнання за формулою

$$K_{ЗВВ} = \frac{\sum ЗВВ \cdot 100}{ФЗП_{\substack{ОСН \\ ОВР}} + \sum ВУЕО},$$

б) розраховується розмір загальновиробничих витрат, що припадають на і-й виріб наступним чином

Національний університет
водного господарства
та природокористування

$$ЗВВ_i = \frac{К_{ЗВВ}}{100} \cdot (ЗП_{ОСНi} + ВУЕО_i).$$

9. Інші виробничі витрати.

Ці витрати звичайно розподіляються між різними видами продукції пропорційно виробничій собівартості наступним чином

$$IBB_i = \frac{\%IBB \cdot \sum(ст.3 \div 8)_i}{100 - \%IBB},$$

де *%IBB* – розмір інших виробничих витрат.

10. Виробнича собівартість.

Виробнича собівартість розраховується як сума статей з 3-ї по 8-у

$$ВС_{Bi} = \sum(ст.3 \div ст.8)_i.$$

11. Адміністративні витрати.

Адміністративні витрати розподіляються між різними видами продукції пропорційно їх виробничій собівартості наступним чином:

а) розраховується виробнича собівартість річного випуску продукції за такою формулою

$$ВС_{РВ} = \sum_{i=1}^{n} ВС_i \cdot Р_{Bi} = ВС_А \cdot РВ_А + ВС_Б \cdot РВ_Б + ВС_В \cdot РВ_В,$$

б) визначається величина адміністративних витрат, що припадають на 1 грн. виробничої собівартості продукції

$$К_{АВ} = \frac{\sum АВ \cdot 100}{ВС_{РВ}},$$

в) розраховується розмір адміністративних витрат, що припадають на і-й виріб, наступним чином

$$АВ_i = \frac{К_{АВ}}{100} \cdot ВС_i.$$

12. Витрати на збут.

Витрати на збут включаються до собівартості різних видів продукції безпосередньо за їх фактичною величиною, а коли це неможливо, то вони розподіляються між окремими видами продукції пропорційно сумі виробничої собівартості і адміністративних витрат наступним чином:

а) визначається величина витрат на збут, що припадає на 1 грн. суми виробничої собівартості і адміністративних витрат

Національний університет
водного господарства
та природокористування

$$K_{ВЗ} = \frac{\sum ВЗ \cdot 100}{ВС_{ВР_В} + \sum АВ},$$

б) розраховується розмір витрат на збут, що припадають на і-й виріб, наступним чином

$$ВЗ_i = \frac{K_{ВЗ}}{100} \cdot (ВС_i + АВ_i).$$

13. Повна собівартість.

Повна собівартість розраховується як сума виробничої собівартості, адміністративних витрат і витрат на збут за формулою

$$ПС_i = ВС_i + АВ_i + ВЗ_i.$$

14. Прибуток.

Величина прибутку в оптовій ціні підприємства визначається згідно з заданим рівнем рентабельності виробництва наступним чином:

а) визначається сумарний прибуток за формулою

$$Пр^{\sum} = \frac{R_{B_i} \cdot ВВФ}{100},$$

де R_{B_s} – рентабельність *і* – виду виробу (%), *ВВФ* – вартість виробничих фондів (грн.).

б) визначається повна собівартість річного випуску продукції

$$ПС_{РВ} = \sum_{i=1}^{n} ПС_i \cdot Р_{Вi} = ПС_А \cdot РВ_А + ПС_Б \cdot РВ_Б + ПС_В \cdot РВ_В,$$

в) визначається величина прибутку, що припадає на 1 грн. повної собівартості продукції

$$K_{пр} = \frac{Пр^{\sum}\ 100}{ПС_{ВР}},$$

г) розраховується прибуток, що припадає на і-й виріб

$$ПР_i = \frac{K_{пр}}{100} \cdot ПС_i.$$

15. Оптова ціна підприємства.

Оптова ціна підприємства розраховується як сума повної собівартості продукції і прибутку

Національний університет
водного господарства
та природокористування

$$ОЦ_i = ПС_i + Пр_i .$$

16. Податок на додану вартість (ПДВ) розраховується наступним чином

$$ПДВ_i = 0{,}2 \cdot ОЦ_i ,$$

де 0,2 – ставка *ПДВ*.

17. Продажна (відпускна) ціна визначається як сума оптової ціни підприємства і податку на додану вартість

$$Ц_{прод_i} = ОЦ_i + ПДВ_i .$$

Задачі для розв'язування

Задача 1

Підприємство виготовляє певний вид продукції. Відомо, що вага заготовки – 12,5 кг, чиста маса – 8,8 кг. Ціна матеріалу за 1 тонну 120 тис. грн., ціна 1 тонни відходів – 7 тис. грн. Основна заробітна плата виробничих робітників становить 80 грн. Додаткова заробітна плата – 12%, цехові витрати становлять 180%, витрати на утримання та експлуатацію обладнання – 240%, загальногосподарські витрати – 140% від основної заробітної плати виробничих робітників. Розмір єдиного внеску на державне соціальне страхування – 37,5%. Обгрунтувати формування калькуляції витрат виробу. Результат надати в табличній формі.

Задача 2

На підприємстві планується налагодити виробництво виробів АП-1 і АП-2. Відомо, що для виготовлення виробів використовується сталеве лиття і бронза. Витрати матеріалів на один виріб, відповідно, 1,5 і 0,3 кг - АП-1; 2,0 кг і 0,4 кг – АП-2. Ціна матеріалів, відповідно, 10 і 80 грн./кг. Основна зарплата виробничих робітників (розцінка) на 1 виріб 155 і 160грн відповідно. Додаткова зарплата 15% від основної. Розмір єдиного внеску на державне соціальне страхування – 37%. Планом передбачено виготовити по 10 тисяч виробів у рік. Витрати на утримання та експлуатацію машин і устаткування передбачені кошторисом по цеху у сумі 3300 тис.грн., загальновиробничі витрати

Національний університет
водного господарства
та природокористування

– 2100тис.грн. у рік.

Необхідно навести послідовність формування та обгрунтувати виробничу собівартість річного обсягу та одного виробу.

Задача 3

Завод подетальної спеціалізації випускає три вироби: А, Б, В. Обгрунтувати формування витрат за окремими статтями калькуляції та визначити відпускні ціни на всі вироби за такими вихідними даними:

№ п/п	Показники	Вироби		
		А	Б	В
1.	Річний випуск P_B, шт.	139000	250000	400000
2.	Норма витрати металу, H_{BM} кг/шт.	13,9	12,5	8
3.	Чиста маса виробу, $B_ч$ кг/шт.	11,1	11,0	7,0
4.	Ціна металу, $Ц_м$ грн/т	4800	5200	5000
5.	Ціна відходів, $Ц_{відх}$ грн/т	900	900	900
6.	Розмір транспортно-заготівельних витрат, %	3,5	3,5	3,5
7.	Технічні норми часу по операціях (хв./шт.) та розряди робіт:			
	$t_{нч1}$	13,9 III	15 III	8 III
	$t_{нч2}$	12 III	13 IV	13,9 III
	$t_{нч3}$	8 IV	13,9IV	6 IV
	$t_{нч4}$	13,9IV	6 V	8 V
	$t_{нч5}$	7 V	8 VI	7 VI
8.	Додаткова заробітна плата $ЗП_{дод}$, %	25	27	23

9. Сума витрат на утримання та експлуатацію обладнання згідно з кошторисом – ($\sum ВУЕО$) – 1390000 грн.;

10. Сума загальновиробничих витрат згідно з кошторисом – ($\sum ЗВВ$) – 600000 грн.;

11. Інші виробничі витрати ($ІВВ$) – 2,5%;

12. Сума адміністративних витрат згідно з кошторисом – ($\sum АР$) – 500000 грн.;

13. Сума витрат на збут згідно з кошторисом – ($\sum ВЗ$) – 278000 грн.;

Національний університет
водного господарства
та природокористування

14. Планова рентабельність виробництва ($R_{вир}$) – 13,9 %;
15. Вартість виробничих фондів ($ВВФ$) – 13900000 грн.;

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема: Планування і прогнозування господарських рішень

Мета: оволодіння методикою складання бюджетів при плануванні діяльності підприємства

Питання для контролю знань

1. В чому суть процесу планування?
2. Які є види планів на підприємстві?
3. Дайте визначення стратегічного плану підприємства.
4. Назвіть господарські рішення щодо планування стратегічних альтернатив.
5. В чому особливості тактичного планування?
6. Назвіть господарські рішення тактичного (поточного) планування підприємства.
7. В чому полягає мета та особливості оперативного планування на підприємстві?
8. Назвіть головні завдання, що вирішуються в процесі оперативного планування.
9. Дайте визначення поняття бюджет.
10. Що таке бізнес-план?
11. Назвіть основні розділи бізнес-плану.
12. Що таке прогнозування?
13. В чому полягають мета і завдання прогнозування?
14. Назвіть ключові принципи прогнозування господарських рішень.
15. Які джерела інформації використовують для прогнозування результатів господарських рішень?
16. Назвіть методи прогнозування.
17. В чому суть та види дослідницького прогнозування?
18. Охарактеризуйте суть та види нормативного прогнозування.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Рекомендована література: 1, 2, 4, 15, 19, 23, 25, 27, 32, 33

Методичні поради для розв'язування задач

Більшість підприємств (організацій) мають стандарти щодо складання бюджету, які містять інструкції і схеми організаційних потоків. Слід зазначити, що при складанні бюджетів підприємств (організацій) є відмінності у деталях, проте для виробничих компаній бюджет має 9 кроків (етапів):

Крок 1. Бюджет продажів або виторгу. Прогнозований обсяг продажів, як правило, є відправним моментом бюджетування.

Крок 2. Бюджет виробництва. Виробнича програма залежить від планового обсягу реалізації та від величини запасів.

Крок 3. Бюджет основних матеріалів. Виробнича програма є основною для розрахунку потреби матеріалів у кількісному і вартісному вимірах. Як і при плануванні обсягу виробництва, потреба основних матеріалів залежить від бюджетних потреб та рівня запасів:

Кількість придбання = Виробничі потреби + Задані залишки на кінець періоду – Залишки на початок періоду.

Крок 4. Трудовий бюджет. Ці затрати залежать від виду продукції, розцінки.

Крок 5. Бюджет загальновиробничих витрат. Сума цих витрат залежить від їх складу і поведінки відносно обсягу виробництва.

Крок 6. Бюджет запасів на кінець періоду. Даний крок показує розрахунок кінцевих запасів. Ця інформація потрібна не лише для виробничого бюджету і бюджету матеріального постачання, але й для звіту про прибутки та збитки і балансу.

Крок 7. Бюджет виробничої собівартості. Тут використовується інформація, яка була зібрана у кроках 3 – 6.

Крок 8. Бюджет комерційних і адміністративних витрат. Деякі з таких витрат, наприклад, комісійні, залежать від обсягу продажів. Інші витрати беруться загальною сумою.

Крок 9. Бюджет прибутку. Він складається на основі інформації, що міститься у кроках 1,7,8. У разі, коли потрібна деталізація бюджету прибутку, то необхідно підготувати декілька додаткових розрахунків.

Усі кроки бюджетування залежать від того, як саме буде здійснено прогнозування обсягу продажів (Крок 1). Даний бюджет лежить в

Національний університет
водного господарства
та природокористування

основі кількісного обґрунтування бізнес-плану. Проектування продажів здійснюється після аналізу і обговорення таких факторів, як: 1) обсяг продажів попереднього періоду; 2) економічні і виробничі умови; 3) залежність продажів від валового національного продукту, рівня особистих доходів, зайнятості, цін та ін.; 4) відносна прибутковість продукції; 5) дослідження ринку; 6) політика цін; 7) реклама; 8) якість продукції; 9) конкуренція; 10) сезонні коливання; 11) виробничі потужності; 12) довгострокові тенденції продажів для різних товарів.

При плануванні товарообороту торговельного підприємства може використовуватись декілька методів, основними з яких є:

1) метод на основі середньорічних темпів зростання;

2) метод на основі оцінки та прогнозування частки товарообороту підприємства у загальному товарообороті району діяльності підприємства, при якому плановий розмір товарообороту розраховується за формулою:

$$ТОпл = ТОгалузі * Чпл / 100,$$

де ТОгалузі - плановий обсяг загального товарообороту району діяльності підприємства, тис. грн., Чпл – частка підприємства у загальному товарообороті у плановому періоді, %;

3) метод на основі коефіцієнта еластичності до зміни грошових доходів населення району діяльності, згідно з яким розрахунок проводиться за формулою:

$$ТОпл3 = ТОп * (100 + Кел) / 100,$$

де ТОп – значення товарообороту підприємства в поточному періоді, тис. грн., Кел - коефіцієнт еластичності товарообороту підприємства до зміни грошових доходів.

Задачі для розв'язування

Задача 1

Бюджет підприємства на І півріччя року

Місяць	I	II	III	IV	V	VI
Орп, од.	8600	17000	25000	14200	11400	10400

Запаси готової продукції плануються у розмірі 20% обсягу реалізації

Національний університет
водного господарства
та природокористування
наступного періоду.

Станом на 01.01 залишок готової продукції склав 1800 од. Ціна реалізації одиниці виробу складає 50 грн. Для виробництва одиниці виробу витрачають 6 кг сировини, запас якої підтримується на рівні 20% виробничої потреби в наступному місяці. Ціна придбання 1 кг сировини складає 20 грн.

Скласти у розрахунку на І квартал: 1) Бюджет реалізації; 2) Бюджет виробництва; 3) Бюджет закупівлі сировини; 4) Бюджет використання сировини.

Задача 2

Скласти бюджети підприємства на наступний рік. Підприємство згідно угоди запланувало реалізувати в бюджетному періоді 120000 приладів ціною 50 грн. за одиницю (без ПДВ). Для виготовлення приладу необхідно 8 кг сировини, ціна придбання якої складає 4 грн. Для виробництва одного приладу необхідно витратити 30 хв.; тарифна ставка робітника становить 15 грн. за годину.

Вихідні дані відображені в таблицях 1-4.

Таблиця 1

Баланс підприємства на початок бюджетного року

Актив		Пасив	
Основні засоби:		Статутний капітал	2 375 310
- первісна вартість	2 010 000	Нерозподілений прибуток	7 320
- знос	360 000	Кредиторська заборгованість:	
- залишкова вартість	1 650 000	- за сировину	14040
Матеріали	131 250	- за комунальні послуги	5940
Готова продукція	46 305		
Каса	750		
Поточний рахунок у національній валюті	524 205		
Розрахунки з дебіторами	49 500		
Розрахунки з підзвітними особами	600		
Баланс	2 402 610		2 402 610

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Таблиця 2

Дані про запаси сировини і готової продукції на складі на 1 січня бюджетного року

Запаси	Кількість, шт.	Собівартість одиниці, грн.	Усього собівартість, грн.
1. Матеріалів	26250	5	131250
2. Готової продукції	2205	21	46305

Таблиця 3

Заплановані загальновиробничі витрати, грн.

Стаття витрат	Постійні витрати	Змінні витрати
1. Заробітна плата і відрахування	115200	45840
2. Опалення, освітлення	31200	8520
3. Ремонт і обслуговування устаткування	28800	42000
4. Оренда	57600	-
5. Амортизація	108000	-
6. Інші витрати	10394	12520

Таблиця 4

Заплановані невиробничі витрати, грн.

Стаття витрат	Адміністративні витрати	Витрати на збут
1 Заробітна плата і відрахування	460800	23040
2 Комісійні	-	4 % від Орп
3 Оренда	57600	7200
4 Реклама	-	10080
5 Амортизація	17280	1920
6 Комунальні послуги	11520	-
7 Відрядження	19200	5760
8 Інші витрати	3840	6720

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Задача 3

За даними таблиці обґрунтувати плановий обсяг товарообороту підприємства за такими методами:

1) на основі середньорічних темпів зростання;

2) на основі оцінки та прогнозування частки товарообороту підприємства у загальному товарообороті району діяльності підприємства;

3) на основі коефіцієнта еластичності до зміни грошових доходів населення району діяльності.

Таблиця - Інформація для розрахунків, тис. грн.

. Показники	Періоди (роки)				
	1	2	3	4	5 (поточний)
Товарооборот по підприємству	112	161	158	115	120
Загальний товарооборот району діяльності підприємства	30124	29220	30973	28928	31242
Грошові доходи населення району діяльності підприємства	52416	47629	58850	41078	62172

Очікується, що грошові доходи населення в плановому періоді будуть зростати - 1%;

Загальний товарооборот району діяльності підприємства буде зростати відповідно до збільшення грошових доходів з коефіцієнтом випередження - 0,003.

Розрахуйте середньозважений обсяг товарообороту по підприємству, якщо коректність (достовірність) кожного методу оцінена таким чином:

1) на основі середньорічних темпів зростання - 0,02;

2) на основі оцінки та прогнозування частки товарообороту підприємства у загальному товарообороті району діяльності підприємства - 0,02;

3) на основі коефіцієнта еластичності до зміни грошових доходів населення району діяльності підприємства - 0,96.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема: Економічне обґрунтування рішень, пов'язаних з операційною діяльністю підприємства

Мета: оволодіння методиками обґрунтування рішень, пов'язаних з операційною діяльністю підприємства.

Питання для контролю знань

1. Охарактеризуйте систему операційних рішень.
2. В чому сутність економічного обґрунтування господарських рішень?
3. Наведіть алгоритм економічного обґрунтування операційних рішень.
4. Яким є інформаційне забезпечення планування виробництва та реалізації продукції?
5. Розкрийте сутність операційного левериджу.
6. Як формується виробнича програма підприємства?
7. Що передбачає ресурсне обґрунтування виробничої програми?
8. Як обґрунтовується раціональна межа використання ресурсу?
9. Наведіть рішення щодо комбінування в процесі виробництва взаємозамінних ресурсів.
10. Як обґрунтувати господарські рішення щодо обсягу і структури продукції на основі маржинального аналізу?
11. Як обґрунтовуються рішення з урахуванням обмежень на ресурси?
12. Назвіть етапи процесу формування цінової політики підприємства.
13. Яким є інформаційне забезпечення процесу ціноутворення на продукцію підприємства?
14. Які є методи обґрунтування цін?
15. Як обґрунтовується рівень ціни за умов активного та пасивного ціноутворення?
16. Як визначити критичний рівень ціни реалізації продукції?
17. Яким є алгоритм обґрунтування варіанта ціни на новий виріб?
18. Як оцінити стан виробничих запасів?
19. В чому суть нормування виробничих запасів?

Національний університет
водного господарства
та природокористування

20. Наведіть розрахунки величини виробничих запасів.
21. В чому суть оптимізації розміру виробничих запасів на підприємстві?
22. Як оцінити рівень та склад поточної дебіторської заборгованості підприємства?
23. Яким може бути вибір типу кредитної політики підприємства по відношенню до покупців продукції?
24. Як розрахувати можливу суму оборотного капіталу, яка спрямовується в дебіторську заборгованість?
25. В чому суть формування системи кредитних умов?
26. Як розрахувати економічний результат від реалізації операційного рішення?
27. Як формується кошторис витрат, пов'язаних з реалізацією операційного рішення?
28. Як оцінюється ефективність операційного рішення?

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Рекомендована література: 1, 2, 3, 5, 6, 10, 13, 14, 19, 21, 23, 25, 29, 32, 33

Методичні поради для розв'язування задач

1. Рішення про розмір товарних запасів торговельного підприємства

Обґрунтування розміру товарного запасу ТЗ торговельного підприємства здійснюється за видами продукції, при цьому спочатку визначають такі показники: робочий запас товару в днях обороту Трз (сума представницького асортиментного набору, запасу на одноденну реалізацію та запасу на прийомку та підготовку виробів до продажу), запас поточного поповнення Тпот та страховий (резервний) запас Тстр.

Величина товарного запасу в днях обчислюється:

$$ТЗ = Трз + Тпот + Тстр.$$

Норма товарного запасу визначається:

$$Нтз = ТЗ*Дт,$$

де Дт - середньоденний товарооборот.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

2. Рішення про доцільність інвестицій у техніку для заміни живої праці

Для обґрунтування рішень даного типу необхідно розраховувати річну суму витрат на 1000 грн. капітальних витрат, що спрямовується на заміну живої праці минулою, і витрат на робочу силу, яка буде вивільнена.

Перша складова включає постійні витрати (амортизацію) і змінні витрати (ремонт, пальне, енергія). Друга складова – визначається за формулою

$$B_{р.с.} = T_{г.с.} \cdot T_{р.д.} \cdot K_{р.д.} \cdot K_{с.н.}$$

$T_{г.с.}$ – тарифна годинна ставка; $T_{р.д.}$ – тривалість робочого дня, год.; $K_{р.д.}$ – кількість робочих днів за рік; $K_{с.н.}$ – коефіцієнт соціальних нарахувань.

На основі цих даних визначають «зрівноважені капітальні витрати» (*КА*), тобто капітальні витрати, за яких витрати в умовах механізації виробництва збігаються із витратами на робочу силу, що вивільняється

$$КА = \frac{B_{рс}}{П_з} \cdot 1000$$

де $П_з$ — сума постійних і змінних витрат.

Підприємство матиме економію, якщо інвестиції на заміну працівників будуть меншими за КА. Підприємство зазнаватиме збитків, якщо інвестиції будуть більшими за зрівноважені капітальні вкладення.

3. Рішення щодо придбання техніки чи її використання на умовах підряду

Для обґрунтування прийняття даного рішення насамперед потрібно точно визначити коло витрат на утримання техніки, а також здійснити їх розподіл на постійні і змінні.

Постійні витрати – це витрати володіння технікою, які не залежать від інтенсивності її використання. Сюди відносяться амортизація, страхові платежі (на розсуд підприємства) і витрати на утримання

Національний університет
водного господарства
та природокористування
приміщень, де зберігається техніка.

До змінних витрат на техніку, пов'язаних з її експлуатацією відносяться: пальне і мастила, ремонт техніки, оплата праці обслуговуючого персоналу, інші.

Сума постійних і змінних витрат дає загальні річні витрати на утримання техніки. Її величина на одиницю продукції залежить від трьох факторів: строку служби техніки, співвідношенням між постійними і змінними витратами, обсягу виконаних робіт.

Співвідношення між постійними і змінними витратами на утримання техніки є важливим економічним параметром, за допомогою якого розв'язують ряд важливих господарських проблем. Наприклад: обґрунтовують обсяг робіт, за якого досягаються беззбитковість роботи власної техніки порівняно з підрядом

$$O_p = \frac{П_в}{B_п - З_в},$$

де O_p – обсяг робіт; $П_в$ – постійні витрати на утримання техніки протягом року; $B_п$ – вартість підряду техніки на одиницю продукції; $З_в$ – змінні витрати на утримання техніки на одиницю продукції.

Слід пам'ятати, що для виконання тієї самої роботи можуть використовуватися різні марки машин, що відрізняються за рівнем продуктивності. Як правило, більш продуктивні машини дорожчі, тому і постійні витрати більші, ніж у менш продуктивних. Це означає, що придбання дорогої техніки є доцільним при більших обсягах робіт.

4. Рішення щодо заміни старої техніки новою аналогічного зразка та вибору альтернативного варіанта

Щоб дане рішення було обґрунтованим, необхідно здійснити в динаміці аналіз співвідношення між постійними і змінними витратами на техніку.

В умовах застосування методів прискореної амортизації в перші роки експлуатації техніки супутні витрати на її утримання дещо знижуються за рахунок постійних витрат (зниження амортизації з часом). Проте, в міру старіння техніки супутні витрати починають зростати через збільшення витрат на енергію, ремонт. Це відбувається тоді, коли зниження постійних витрат не в змозі компенсувати зростання змінних витрат. Якщо в результаті такого зростання супутні

Національний університет
водного господарства
та природокористування

витрати досягають їх початкової величини (у І рік), то це і є сигналом для порушення питання про заміну старої техніки на нову.

Проте для прийняття рішення слід детально обґрунтувати вибір оптимального варіанту. Кожен варіант заміни потребує різних капітальних затрат і поточних витрат. Вибір на основі цих показників можливий лише тоді, коли їх привести до однієї розмірності (до одного року або до всього строку служби). Показником порівняння економічної ефективності є приведені затрати

$$ПЗ_i = C_i + КВ_i \cdot E_н \text{ або } ПЗ_i = C_i \cdot T_н + КВ_i$$

При обмеженій кількості варіантів можливо здійснювати вибір через коефіцієнт порівняльної економічної ефективності

$$E_{\Delta K} = \frac{C_1 - C_2}{КВ_2 - КВ_1} \geq E_н$$

Використання методики визначення порівняльної економічної ефективності можливе за умови виконання вимог:

І. Варіанти повинні вирішувати одну задачу, але з різними капітальними затратами і поточними витратами.

ІІ. Якщо варіанти різняться за обсягом виробленої продукції, то їх необхідно привести до співставного виду. Перераховувати КВ і С на однаковий обсяг продукції через коефіцієнт приведення

$$K_{прив.i} = \frac{O_б}{O_i}$$

ІІІ. Необхідно застосовувати єдину методику і єдині ціни.

IV. Варіанти не повинні відрізнятися за часом затрат і одержання ефекту.

При визначені економічного ефекту від впровадження нової техніки необхідно забезпечувати тотожність ефектів: 1) за продуктивністю машини; 2) за строком служби машини.

Для тотожності по продуктивності використовують коефіцієнт, що враховує ріст продуктивності $a_1 = \frac{B_н}{O_б}$

Строк служби вираховується через коефіцієнт реновації та нормативний коефіцієнт ефективності ($E_н = 0{,}15$)

$$a_2 = \frac{P_c + E_н}{P_н + E_н}$$

Ефект від впровадження нової машини

$$E = ПЗ_c \cdot a_1 \cdot a_2 - ПЗ_н$$

Національний університет
водного господарства
та природокористування

5. Рішення про доцільність залучення позикового капіталу

Виробничі потреби підприємств часто зумовлюють необхідність залучення позикового капіталу, що стає складовою частиною їх авансованого капіталу. При цьому необхідно дати відповідь на питання: чи економічно доцільно залучати позиковий капітал у конкретній виробничій ситуації.

Обґрунтована відповідь базується на порівнянні норми прибутку на весь авансований капітал, що використали підприємства у процесі виробництва, і процентної ставки за кредит. Якщо друге перевищує перше, то краще використовувати власні кошти, і навпаки.

Даний критерій базується на залежності

$$P_{ВК} = P_{АК} + \frac{ПК}{ВК} \cdot (P_{АК} - i_{ПК})$$

$P_{ВК}$, $P_{АК}$ – рентабельність (норма прибутку) на власний та авансований капітал; $ПК$, $ВК$ – позиковий та власний капітал підприємств, $i_{ПК}$ – процентна ставка за позиковий капітал.

З наведеної формули видно, що норма прибутку на власний капітал залежить від рентабельності авансованого капіталу $(АК = ПК + ВК)$ та від розміру ефекту, який отримає підприємство в результаті використання позикового капіталу. Цей ефект ще називають ефектом фінансового левериджу, який визначається за формулою

$$Е_{фл} = \frac{ПК}{ВК} \cdot (P_{АК} - i_{ПК}).$$

Він складається з коефіцієнта фінансового левериджу $\frac{ПК}{ВК}$, що характеризує величину позикового капіталу на одиницю вартості $ВК$, та диференціала фінансового левериджу $(P_{АК} - i_{ПК})$, що вказує на різницю між нормою прибутку на авансований капітал і процентною ставкою за кредит.

Рентабельність $ВК$ зростає лише тоді, коли $(P_{АК} - i_{ПК}) > 0$. І навпаки, якщо диференціал дорівнює 0, то залучення позикового капіталу не вплине на рентабельність власного капіталу.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

6. Рішення про оптимізацію асортименту продукції

Для обґрунтування оптимального асортименту продукції найчастіше використовується АВС-аналіз, який реалізується в такій послідовності.

На І етапі АВС-аналізу перераховується вся реалізована продукція з товарної групи з вказівкою кількості реалізованої за період продукції.

На ІІ етапі визначається питома вага кожної статті реалізованої продукції, а потім всі статті розділяються на три категорії: А, В і С.

До категорії А ввійде продукція з найбільшою часткою від загальної реалізації (близько 70 – 80 %), далі формується категорія В (близько 10 – 20%), частина, що залишилась, входить до категорії С і є потенційним кандидатом на те, щоб бути виключеною з асортименту продукції.

7. Економічне обґрунтування господарських рішень при використанні трудових ресурсів

Національний університет
водного господарства
та природокористування

7.1. Обґрунтування чисельності та складу персоналу

Обґрунтування чисельності та складу персоналу охоплює послідовні етапи робіт:

1) проектування трудових процесів на підприємстві;
2) нормування затрат праці на виконання окремих видів робіт;
3) планування чисельності працівників;
4) формування персоналу підприємства.

Проектування трудових процесів на підприємстві передбачає визначення загального обсягу робіт та його розподіл у розрізі окремих груп виконавців.

Глибина розподілу праці на підприємстві визначається його розмірами та загальним обсягом робіт. На невеликих підприємствах розподіл праці обмежений, тому виникає її суміщення.

Нормування затрат праці передбачає розробку та використання на підприємстві певної системи норм праці.

При обґрунтуванні господарських рішень щодо чисельності персоналу необхідно знати зв’язок між нормою часу і нормою виробітку.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Планування чисельності працівників полягає у встановленні їх планової кількості. Для визначення чисельності основних працівників є три способи:

1. За трудомісткістю виробничої програми

$$Ч_{пл} = \frac{T_{сум}}{Ф_д \cdot K_{вн}},$$

де $T_{сум}$ – сумарна трудомісткість виробничої програми, люд.-год.; $Ф_д$ – дійсний фонд часу роботи одного середньоспискового робітника, год.; $K_{вн}$ – середній коефіцієнт виконання норми на підприємстві.

2. За нормами обслуговування

$$Ч_{пл} = \frac{n \cdot З_м \cdot K_{сс}}{H_о},$$

де n – загальна кількість одиниць устаткування; $З_м$ – кількість змін роботи устаткування; $H_о$ – норма обслуговування на одного робітника, одиниць; $K_{сс}$ – коефіцієнт спискового складу

$$K_{сс} = \frac{Ч_{яв}}{Ч_{сп}}$$

$$Ч_{пл} = n \cdot З_м \cdot K_{сс} \cdot H_а$$

$H_а$ – кількість основних робітників, які одночасно обслуговують один складний агрегат, чол.

3. За нормами виробітку

$$Ч_{пл} = \frac{N}{Ф_д \cdot K_{вн} \cdot H_{вир}},$$

де N – планова кількість виробів, натуральних одиниць; $H_{вир.}$ – годинна норма виробітку одного робітника.

Планова чисельність допоміжних робітників ($Ч_{д.р.}$) визначається аналогічно чисельності основних робітників, якщо встановлені певні норми. Якщо ж такі норми не встановленні, то

$$Ч_{д.р.} = n_о \cdot З_м \cdot K_{сс},$$

де $n_о$ – кількість робочих місць допоміжних робітників.

Чисельність керівників, спеціалістів, службовців визначається на основі штатного розпису.

Формування персоналу підприємства передбачає здійснення заходів з відбору необхідних робітників на ринку праці, їх підготовці

Національний університет
водного господарства
та природокористування
у навчальних закладах або підвищення кваліфікації.

7.2. Обгрунтування заходів, спрямованих на підвищення продуктивності праці

Основною метою управління продуктивністю праці на підприємстві є вишукування та реалізація можливих резервів її росту. Цей процес охоплює наступні етапи:

1. Побудова системи показників, що найбільшою мірою характеризують продуктивність праці працівників даного підприємства.
2. Пошук та оцінка можливих резервів підвищення продуктивності праці.
3. Оцінка ефективності запланованих заходів та їх реалізація.

Пошук та оцінка резервів має здійснюватись з урахуванням таких умов досягнення підвищення продуктивності праці:

- результати діяльності зростають, а затрати праці зменшуються ($\frac{P\uparrow}{ЗТ\downarrow}$);
- результати діяльності зростають, а затрати праці не змінюються ($\frac{P\uparrow}{ЗТ}$);
- результати діяльності зростають, затрати праці також зростають, але меншими темпами ($P\uparrow > ЗТ\uparrow$);
- результати діяльності незмінні, а затрати праці зменшуються ($\frac{P}{ЗТ\downarrow}$);
- результати діяльності зменшуються і затрати праці зменшуються, але більшими темпами ($P\downarrow < ЗТ\downarrow$).

Розрахунок приросту продуктивності праці проводиться за формулою

$$\Delta B = \frac{E_{ч.заг.}}{Ч_{пл}} \cdot 100, \%$$

Якщо за розробленими заходами відома зміна трудомісткості, то можлива зміна продуктивності праці

Національний університет
водного господарства
та природокористування

$$\Delta B = \frac{\Delta ЗТ}{100 - \Delta ЗТ} \cdot 100, \%.$$

Важливим елементом економічного обгрунтування є розрахунок можливого приросту продукції за рахунок підвищення продуктивності праці.

Для визначення ефективності прийнятих рішень необхідно порівняти темпи росту виробництва і темпи росту заробітної плати.

Зниження собівартості продукції внаслідок росту продуктивності праці, що перевищує ріст заробітної плати, знаходимо за формулою

$$\Delta C = \left(1 - \frac{100 + \Delta ЗП}{100 + \Delta B}\right) \cdot \partial_{ЗП}, \%,$$

де $\partial_{ЗП}$ – доля заробітної плати в собівартості продукції.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Задачі для розв'язування

Задача 1

Для торговельного підприємства обґрунтуйте загальний норматив товарних запасів по кондитерських виробах, виходячи з наступних даних:

1. План продажу кондитерських виробів на IV квартал – 36000 грн.
2. Кількість асортиментних різновидів товару у торговому залі – 30.
3. Кількість різновидів товару, що надходить в середньому в одній партії товарів – 15.
4. Середня вартість товару одного різновиду – 10,5 грн.
5. Частота завозу кондитерських виробів – 5 днів.
6. Час на прийомку та підготовку товарів до реалізації – 0,4 дня.
7. Страховий запас – 60% від торгового запасу.

Задача 2

Для отримання суміші з даними характеристиками підприємство може обрати будь-який з наведених варіантів співвідношення ресурсу А і ресурсу В.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Комбінація ресурсу А і ресурсу В, що забезпечують необхідні характеристики суміші

№	Ресурс А, грам	Ресурс В, грам
1	328	124
2	302	169
3	279	214
4	258	259
5	239	304
6	221	349
7	205	394
8	189	439
9	176	484
10	164	529
11	153	574
12	153	619

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Побудуйте криву однакової кількості продукції. Визначте граничну норму заміни та обґрунтуйте вибір кращого варіанту, якщо ринкова ціна на ресурс А – 14 грн/кг, на ресурс В – 7 грн/кг.

Задача 3

Як працівник відділу маркетингу зовнішньоторговельної фірми проаналізуйте наведену інформацію та обгрунтуйте найбільш рентабельний варіант реалізації товарів на внутрішньому чи зовнішньому ринках.

Показник	Варіанти експорту		
	FCA	CFR	DAP
Витрати фірми при експорті, грн.			
а) на транспортування, фрахт	60	140	530
б) сплата мита, митних зборів, страхування	15	60	150

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Відпускна ціна продукції фірми - 1900 грн. (з 10% рентабельністю). Ціни на аналогічну продукцію на внутрішньому ринку - 1820 грн.

Задача 4

Обґрунтувати величину річного економічного ефекту від впровадження нового верстата, який порівняно з попереднім потребує більше витрат на виготовлення, але є продуктивнішим і має більший термін служби. Вихідні дані наведені в таблиці.

Показник	Старий варіант	Новий варіант
Річний обсяг виробництва, шт.	2000	2000
Річні експлуатаційні витрати, грн.	8500	11200
Капіталовкладення, тис. грн.	41	58
Продуктивність верстата, тис. шт.	50	70
Термін служби, років	5	7
Нормативний коефіцієнт ефективності	0,15	0,15

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Задача 5

Компанія «Сандора» об'єднує 20 підприємств, що виробляють і реалізують на вітчизняному ринку соки. Асортимент товарної групи «Дар» включає 24 позиції. Вантаж зберігається на восьмирядному стелажному устаткуванні на піддонах у пакетованому вигляді, відпускається цілими піддонами і всі операції з ним повністю механізовані. Всього за період було відпущено в торгівлю 945 піддонів соків і нектарів «Дар». У таблиці наведено докладну інформацію про реалізований асортимент торгової марки «Дар».

Провести АВС-аналіз сокової продукції торгової марки «Дар», яка реалізована компанією у квітні поточного року та обґрунтувати рекомендації щодо асортиментної структури товарообороту підприємства.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Таблиця - Реалізація продукції за товарною групою «Дар»
у квітні 20__ р.

Асорти-мент	Кіль-кість піддонів	Асорти-мент	Кіль-кість піддонів	Асорти-мент	Кіль-кість піддонів
Гарбуз	10	Лісові ягоди	80	Персик	75
Агрус	0	Айва	6	Горобина	6
Груша	15	Морква	15	Банан	10
Тропічні фрукти	145	Апельсин	210	Полуниця	6
Яблуко	160	Черешня	10	Вишня	15
Абрикос	25	Мандарин	6	Виноград	85
Слива	15	Грейпфрут	6	Диня	10
Томат	20	Гранат	15	Інші	0

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Задача 6

Обґрунтувати додаткові капітальні витрати на придбання нового обладнання. Оптова ціна обладнання – 45 тис. грн. Витрати на транспортування – 6% від вартості обладнання. Монтаж обладнання – 18% від його вартості. Початкова вартість обладнання, яке демонтується 32 тис. грн. Витрати на демонтаж складають 7,5% від початкової вартості. Ліквідна вартість обладнання – 7,5 тис. грн.

Задача 7

Обґрунтувати оптимальну чисельність ремонтної бригади підприємства.

Вихідні дані: Трудоємність ремонту згідно з кошторисом – 20 тис. люд/год. Тривалість ремонтного періоду 150 днів. Додаткова відпустка робітника 6 днів, планові неявки на роботу – 2 дні. Виконання норм виробітку – 110%.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Задача 8

Обґрунтувати рівень продуктивності праці і його підвищення за рахунок проведення організаційно-технічних заходів на підприємстві згідно з планом реформування.

Вихідні дані:

1. Річний обсяг виробництва продукції за звітними даними підприємства – 20650 т.
2. Вартість продукції – 27300 тис.грн.
3. Чисельність персоналу – 380 осіб.
4. Після проведення організаційних заходів обсяг продукції у натуральному вимірі збільшиться на 6,5%, середня оптова ціна виросте на 8,1%.
5. Скорочення чисельності персоналу складе - 12 осіб.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Задача 9

Обґрунтувати скорочення чисельності робітників підприємства за рахунок зменшення втрат робочого часу та підвищення продуктивності праці.

За звітом одним робітником відпрацьовано у середньому 1800 год. Чисельність робітників за звітом – 1100 осіб.

Втрати робочого часу у відсотках від відпрацьованого часу

Втрати робочого часу	Звіт	Проект
Прогули	0,42	-
Добові простої	0,05	0,01
Внутрішньозмінні простої	0,60	0,40
Невиходи з дозволу адміністрації	0,72	0,40
Разом	1,79	0,81

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Задача 10

Обґрунтувати економію, яку може отримати фірма за рахунок зниження собівартості продукції, якщо за проектом вона планує виробити продукції А 7200 одиниць, продукції В – 680 одиниць. Витрати на одиницю для продукції А за звітними даними минулого року складають 85,6 грн., за проектом – 81 грн., для продукції В – 910 грн. і 870 грн. відповідно.

Вказати, за рахунок яких заходів можливе досягнення такої економії.

Задача 11

На підприємстві реалізований проект структурної перебудови управлінських підрозділів. Чисельність управлінського персоналу скоротилася на 35%. Середня зарплата одного керівного працівника 1850 грн. Чисельність керівного персоналу 85 осіб. Додаткові витрати склали 1200 тис. грн.

За рахунок підвищення оперативності дій керівників собівартість продукції скоротилася на 10%. Собівартість одиниці продукції базового рівня складала 1200 грн. т. Обсяг виробництва базового рівня 12500 т. Після удосконалення системи управління виробництво продукції збільшилося на 12%. Ціна одиниці продукції 1440 грн. Працівникам, які були скорочені, виплачується компенсація у розмірі 12 місячних посадових окладів.

Обґрунтувати доцільність удосконалення структури управління підприємством.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема: Аналіз господарських рішень та оцінювання їхнього впливу на ефективність діяльності підприємства

Мета: оволодіння методикою маржинального аналізу при оцінці впливу прийняття господарських рішень на ефективність діяльності підприємства.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Питання для контролю знань

1. Розкрийте сутнісну характеристику економічного аналізу.
2. Які завдання економічного аналізу?
3. Наведіть алгоритм аналізу господарських рішень.
4. Які правила забезпечення порівняння альтернативних варіантів?
5. В чому сутність методу економічного аналізу?
6. Назвіть методи аналізу господарських рішень.
7. Який інструментарій методів аналізу господарських рішень?
8. В чому полягає роль господарських рішень у підвищенні ефективності діяльності підприємства?
9. Наведіть методику оцінювання впливу прийнятих операційних рішень на ефективність функціонування підприємства.
10. Наведіть методику оцінювання впливу прийнятих інвестиційних рішень на ефективність функціонування підприємства.
11. Наведіть методику оцінювання впливу прийнятих фінансових рішень на ефективність функціонування підприємства.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Рекомендована література: 1, 2, 3, 10, 13, 14, 18, 19, 25, 32, 33

Методичні поради для розв'язування задач

Важливим господарським рішенням є правильне обґрунтування виробничої потужності підприємства і встановлення, при яких обсягах випуску виробництво буде рентабельним, а при яких воно не буде давати прибуток.

З цією метою використовують методику маржинального аналізу і розраховують:

а) беззбитковий обсяг продажів, при якому забезпечується повне відшкодування постійних витрат підприємства;

б) обсяг продажів, що гарантує підприємству необхідну суму прибутку;

в) зону безпеки підприємства (запас фінансової стійкості).

Для визначення цих показників можна використовувати графічний і аналітичний способи.

Точка беззбитковості у натуральних ($T^{б}_{н.од}$) і грошових одиницях ($T^{гр}_{н.од}$) визначається за формулами

Національний університет
водного господарства
та природокористування

$$Т^{б}_{н.од.} = ПВ / (Ц_1 – ЗВ_1) = ПВ / МД_1$$
$$Т^{б}_{гр.од} = Ц_1 \cdot Т^{б}_{н.од} ,$$

де *ПВ* – постійні витрати, грн.; $Ц_1$ – ціна одиниці товару, грн.; $ЗВ_1$ – змінні витрати на одиницю, грн.; $МД_1$ – маржинальний дохід на одиницю, грн.

Розрахунок обсягу реалізації в натуральних і грошових одиницях, необхідного для отримання заданого прибутку, розраховується за формулами

$$О^{рп}_{н.од.} = (ПВ + ОпП) / (Ц_1 – ЗВ_1) ,$$

де *ОпП* – операційний прибуток підприємства;

$$О^{рп}_{гр..од.} = Ц_1 \cdot О^{рп}_{н.од} .$$

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Розрахунок прибутку при заданій виручці від реалізації розраховується за формулою

$$П = Врп \cdot Кмд – ПВ .$$

Визначення обсягу реалізації для отримання чистого прибутку описується рівнянням

$$Врп = ЗВ + ПВ + ЧП / (1-t) ,$$

де t – ставка податку на прибуток.

Точка беззбитковості у грошових одиницях (багатопродуктовий випадок) розраховується за формулою

$$Т^{б}_{гр.од.} = ПВ_р / \Sigma(О^{\%}/100) \cdot К^{од}_{\ мд} ,$$

де $ПВ_р$ – постійні витрати річні, грн.; $К^{од}_{\ мд}$ – коефіцієнт маржинального доходу на одиницю; $О^{\%}$ - частка в загальному обсязі реалізації, %.

Коефіцієнт маржинального доходу на одиницю продукції можна визначити за формулою

Національний університет
водного господарства
та природокористування

$$К^{од}_{мд} = (Ц_{од} – ЗВ_{од}) / Ц_{од} ,$$

де $Ц_{од}$ – ціна за одиницю продукції; $ЗВ_{од}$ – змінні витрати на одиницю продукції.

Розрахунок загального щоденного обсягу реалізації у грошових одиницях здійснюється за формулою

$$О^{рп}_{щод} = Т^{б}_{гр.од.} / Ч_{рд} ,$$

де $Ч_{рд}$ – число робочих днів у році (260 днів).

Щоденний обсяг реалізації за видами продукції розподіляється згідно з часткою відповідного виду продукції в загальному обсязі.

Задачі для розв'язування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Задача 1

Підприємство виготовляє певний вид продукції. Відомо, що ціна реалізації одиниці продукції становить 150 грн.; змінні витрати на одиницю – 80 грн.; постійні витрати – 25000 грн.

Обґрунтувати:

1. Точку беззбитковості у грошовому та натуральному показниках. Побудувати графік беззбитковості.
2. Обсяг реалізації, необхідний для отримання операційного прибутку в розмірі 9000 грн.
3. Прибуток підприємства при обсязі реалізації 120000грн.
4. Обсяг реалізації, необхідний для отримання чистого прибутку в сумі 14500 грн.
5.

Задача 2

Підприємство виготовляє продукти А і Б. Необхідно визначити точку беззбитковості за умови виробництва продуктів двох видів.

Дані для розрахунку точки беззбитковості випуску продукції двох видів представлені в таблиці.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

№	Назва статті	Продукт А	Продукт Б
1	Ціна, грн.	40000	30000
2	Змінні витрати на одиницю продукції, грн..	18000	15000
3	Дохід (маржинальний дохід), грн.	22000	15000
4	Частка в обсязі продажу, %	70	30
5	Постійні витрати, грн.	100000000	

Задача 3

Підприємство виробляє три види продуктів – А, Б, В. Відомі річні показники щодо обсягу продажу кожного продукту, змінних витрат по кожному продукту, а також постійних витрат.

Обгрунтувати беззбитковий обсяг по кожному виду продукції.

№	Назва статті	А	Б	В	Всього
1.	Обсяг продажу, тис.грн.	30000	60000	20000	110000
2.	Частка в обсязі продажу, %	25,5	45,0	29,5	100
3.	Змінні витрати, тис.грн.	12000	30000	5000	47000
4.	Дохід (маржинальний дохід), тис.грн.	16500	27000	13700	57200
5.	Рівень доходу від обсягу продажу, %	55	45	68,5	52,0
6.	Постійні витрати, тис.грн.				24000

Задача 4

Підприємство планує виробництво продукції. При цьому: змінні витрати становлять 25 грн; постійні витрати – 20000 грн.; інвестиційний капітал – 40000 грн.

Прогноз реалізації: песимістичний – 2000 од.; найбільш ймовірний – 5000 од.; оптимістичний – 10000 од.

Обґрунтувати:

1. Граничну ціну. 2. Ціну беззбитковості. 3. Цільову ціну, яка забезпечить рентабельність інвестицій на рівні 15 %. 4. Прибуток до оподаткування.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Задача 5

За даними таблиці проаналізувати вплив зміни у товарно-груповій структурі товарообороту на обсяг комерційного доходу торговельного підприємства.

Товарні групи	Обсяг товарообороту із закупівлі, тис. грн		Середній рівень торговельної надбавки, %
	І кв.	Пкв.	
Непродовольчі товари	7200	6580	22,2
Продовольчі товари	620	1570	21,6
Усього	7820	8150	

Задача 6

За даними таблиці проаналізувати вплив на комерційний дохід зміни ціни закупівлі, ціни реалізації та кількості реалізованих товарів.

Показники	І квартал	П квартал
Ціна реалізації, грн.	90,3	101,2
Ціна закупівлі, грн.	70,3	75,7
Кількість реалізованих товарів, одиниць	121	111

Задача 7

Проаналізувати вплив зміни швидкості обороту товарних запасів торговельного підприємства на фінансові витрати, пов'язані з формуванням товарних запасів.

Вихідна інформація для аналізу наведена в таблиці.

Показники	1-й рік	2-й рік
Товарооборот за цінами закупівлі, тис. грн	36430	41670
Товарні запаси за цінами закупівлі, тис. грн	5500	5900
Відсоткова ставка за користування кредитом на закупівлю товарів, %	16,2	18,2

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Задача 8

Визначити та проаналізувати вплив зміни показників товарного балансу на обсяг роздрібного товарообороту. Вихідна інформація наведена в таблиці, тис.грн.

Показники	І квартал	П квартал
1. Товарні запаси на початок періоду	2001,1	
2. Надходження товарів	40001,5	41001,3
3. Інше вибуття	42,0	71,6
4. Товарні запаси на кінець періоду	2101,2	2041,3

Національний університет
водного господарства
та природокористування

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акіліна О.В. Економічне обґрунтування господарських рішень: Навч. посіб./О.В.Акіліна, В.Г.Пасічник. – К.. : ЦНЛ, 2005. – 144 с.

2. Андрейчиков А.В. Анализ, синтез, планирование решений в экономике./ А.В.Андрейчиков, О.Н.Андрейчикова. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 368 с.

3. Андрійчук В. Менеджмент: прийняття рішень і ризик: Навч. посібник./ В.Андрійчук, Л.Бауер .- К.- КНЕУ, 1998. – 316 с.

4. Балабанов И.Т. Финансовый анализ и планирование хозяйствующего субъекта. – 2-е изд., доп./И.Т.Балабанов. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 208 с.

5. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т.1. – 2-е изд., перераб. и доп. / И.А.Бланк. – К.: Эльга, Ника–Центр, 2004. – 624 с.

6.Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т.2. – 2-е изд., перераб. и доп./ И.А.Бланк. – К.: Эльга, Ника–Центр, 2004.- 624 с.

7.Ван Хорн Дж.К. Основы управления финансами: Пер. с англ./ Дж.К.Ван Хорн. - М.: Финансы и статистика, 1999. – 800 с.

8.Вітлінський В.В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: Навч. –метод. посіб. / В.В.Вітлінський, Верченко П.І.– К .: КНЕУ, 2000. – 292 с.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

9. Гевко І.Б. Методи прийняття управлінських рішень: Підручник /І.Б.Гевко. – К.:Кондор, 2009. –187 с.

10.Гордійчук А.С. Економіка підприємства:Навч. посібник/А.С. Гордійчук, О. А. Стахів. - Рівне: РДТУ, 2000. – 247 с.

11.Гуменюк В.Я. Управління ризиками: Навч. посібник./В.Я.Гуменюк, Г.Ю.Міщук, О.О.Олійник. – Рівне: НУВГП, 2010. – 158 с.

12.Дерлоу Д. Ключові управлінські рішення. Технологія прийняття рішень: Пер. З англ.. / Д.Дерлоу. – К. : Наукова думка, 2001. – 242 с.

13.Економіка підприємства: Підручник / За загальною редакцією С.Ф.Покропивного. – К.: КНЕУ, 2006. – 528 с.

14.Економіка підприємства. Збірник практичних задач і ситуацій: Навчальний посібник/ С.Ф.Покропивний, Г.О.Швиданенко, О.С.Федонін та ін.. – К.: КНЕУ, 2005. – 323 с.

15.Іванова В.В. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник./В.В.Іванова.– К.: Центр навчальної літератури, 2006.– 472 с.

16. Івченко І.Ю. Економічні ризики: Навчальний посібник. /І.Ю.Івченко.- К.: ЦНЛ, 2004. – 304 с.

17. Ілляшенко С.М. Економічний ризик: Навчальний посібник. 2-ге вид., доп. перероб./С.М. Ілляшенко. – К.: ЦНЛ, 2004. – 220 с.

18. Карпова Т.П. Управленческий учет: Учебник для вузов./ Т.П.Карпова. – М.: ЮНИТИ, 2000. – 350 с.

19. Клименко С.М. Обгрунтування господарських рішень та оцінка ризиків:Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / С.М.Клименко, О.С.Дуброва. – К.: КНЕУ, 2006. – 188 с.

20.Колпаков В.М.Теория и практика управленческих решений: Учебное пособие для вузов/ В.М.Колпаков. – К.: МАУП, 2000. –256 с.

21.Костриченко В.М. Ціноутворення: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. /В.М. Костриченко – Рівне: НУВГП, 2008. – 116 с.

22.Кузьменко Л.В. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник./ Л.В.Кузьменко, В.В.Кузьмін, В.М.Шаповалова.- Херсон: Олді-плюс, 2003. – 256 с.

23.Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: Підручник. /Л.О. Лігоненко - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 824 с.

24.Лукянова В.В. Економічний ризик: Навчальний посібник./ В.В.Лукянова., Т.В.Головач. –К.: Академвидав, 2007. – 464 с.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

25. Мазаракі А.А. Економіка торговельного підприємства: Підручник для вузів / А.А. Мазаракі, Л.О. Лігоненко, Н.М. Ушакова; під ред Н.М. Ушакової –К.: Хрещатик, 1999. – 800 с.

26.Машина Н.І. Економічний ризик і методи його вимірювання: Навчальний посібник. / Н.І. Машина. – К.: ЦНЛ, 2003. – 188 с.

27.Міщенко А.П. Стратегічне управління: Навч. посібник. / А.П.Міщенко. – Київ: „Центр навчальної літератури", 2004. – 236 с.

28. Останкова Л.А. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками. Навч.пос. /Л.А. Останкова, Н.Ю. Шевченко.- К.: ЦУЛ, 2011. – 256с.

29.Петрович Й. М. Організація виробництва: Підручник./ Й.М.Петрович, Г.М.Захарчин. - Львів: Магнолія плюс, 2004. –256 с.

30.Приймак В.М. Прийняття управлінських рішень: Навч. посіб./ В.М.Приймак. – К.: Атіка, 2008. – 240 с.

31. Рыхтикова Н.А. Анализ и управление рисками организации: Учеб. пособие / Н.А.Рыхтикова. – 2-е изд. – М.: ФОРУМ, 2010.–240 с.

32. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: 4-е изд., перераб. и доп./ Г.В.Савицкая.– Минск: ООО «Новое знание», 1999. – 688 с.

33. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: Навч. посібник. / Ю.С.Цал-Цалко. –К.: ЦУЛ, 2002. – 656 с.